

SAMHÄLLE-KULTUR-
IDENTITET

Examensarbete
15 högskolepoäng, grundnivå

*Vägen till avhopp: Påverkansfaktorer och organisatoriska
förutsättningar i gymnasieskolan*

*Pathways to dropout: Influencing factors and organizational conditions in
upper secondary school*

Noha Beshir Berhan
Sandra Nordbeck

Studie- och yrkesvägledarexamen 180hp

Examinator: Niklas Gustafson

Datum för uppsattsseminarium: 2024-05-30

Handledare: Dennis Albertsen

Sammanfattning

Trots att gymnasieskolan är en frivillig skolform går nästan alla ungdomar vidare till ett gymnasieprogram, dock visar forskning att en stor andel elever inte fullföljer sina studier och hoppar av skolan. Detta leder till stora samhällskostnader, men framförallt utmaningar för individer som riskerar att hamna i ett utanförskap på grund av att man saknar formella kvalifikationer och riskerar därmed att bli långtidsarbetslös, utveckla osunda livsmönster och dålig hälsa. Det ställer höga krav på skolan som organisation att arbeta förebyggande genom att erbjuda individ- och organisations inriktade insatser. I de insatserna ingår även en kvalitativ och likvärdig studie- och yrkesvägledning för att säkerställa att eleven kan göra välgrundade studie- och karriärval. Syftet med denna studie är således att undersöka vilka påverkansfaktorer som leder till att individer väljer att avsluta sina gymnasiestudier, och vilka förutsättningar studie- och yrkesvägledaren har för att arbeta förebyggande, baserat på de organisatoriska förutsättningarna som skolan erbjuder. Detta genomförs med intervjuer baserade på uppsatsens övergripande frågeställningar: Vilka orsaker upplever studie- och yrkesvägledare är de främsta faktorerna till avhopp i gymnasiet och vilka organisatoriska förutsättningar behöver studie- och yrkesvägledare i sitt arbete för att kunna arbeta förebyggande?

Det empiriska materialet analyseras med stöd av teorierna The Systems Theory Framework of Career Development och organiseringsperspektivet. Analysen visar att elever som befinner sig i riskzon eller redan hoppat av gymnasiet har haft svårigheter i skolan sedan tidigare, som påverkat deras självkänsla och prestation. Eleven influeras av olika faktorer som både är individuella och strukturella, vilket påverkar deras val av studier och möjligheter. Studie- och yrkesvägledaren har en viktig funktion i det förebyggande arbetet, dessvärre anser studiens informanter att de inte alltid har de rätta förutsättningarna för att kunna arbeta förebyggande.

Nyckelord: gymnasieavhopp, förebyggande arbete, studie- och yrkesvägledning, gymnasieelever, systemteori, organisatoriska förutsättningar

Förord

Vi vill börja med att tacka våra informanter som har bidragit med sina värdefulla upplevelser och erfarenheter. Vi vill även tacka vår handledare Dennis Albertsen som kontinuerligt har stöttat vår akademiska resa, samt våra nära och kära som har motiverat oss genom hela processen. Sist men inte minst vill vi tacka varandra för ett väldigt fint samarbete. Det har varit extra meningsfullt för oss att arbeta med detta ämne eftersom en av oss har tidigare erfarenhet av att hoppa av skolan. Vi är därför otroligt tacksamma för den kunskap vi har fått genom denna studie. Under hela arbetsprocessen har vi tagit tillvara på våra kompetenser och kompletterat varandra. Vi har genomfört intervjuerna tillsammans och sedan delat upp transkriberingen för att effektivisera tidsplanen, vidare har vi gått igenom allt material tillsammans vid tematisering av resultatet. Vi har arbetat i gemensamma dokument där vi båda har varit delaktiga och haft kontinuerlig kommunikation under hela arbetsprocessen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1. Syfte och frågeställningar	8
2. Begreppsdefinition	9
2.1. Studie- och yrkesvägledning	9
2.2. Avhopp	9
2.3. Elevhälsan	9
3. Tidigare forskning	10
3.1. Skolmisslyckanden och dess komplexitet	10
3.2. Vikten av studie- och yrkesvägledning för att förhindra avhopp inom EU	12
3.3. Studie- och yrkesvägledarens arbetssituation	13
3.4. Sammanfattning	14
4. Teoretiskt ramverk	16
4.1. <i>The Systems Theory Framework of Career Development: Applying Systems Thinking to Career Development Theory and Practice</i>	16
4.2. <i>Organiseringsperspektiv och förändringsmyter</i>	17
4.2.1 Organisatoriska förutsättningar	18
4.2.2. Förmåga att sprida och samordna erfarenheter	18
4.2.3. Att lärares och studie- och yrkesvägledares arbete synliggörs	19
4.2.4 Utvecklade organisationsföreställningar	19
4.2.5. Skolutveckling förutsätter att arbetslag är lärlag	19
4.2.6. Skolutveckling förutsätter kollektiv disciplinering	20
4.2.7. Skolutveckling förutsätter organisatoriskt ledarskap	20
4.3. <i>Sammanfattning av teoretiskt ramverk</i>	20
5. Metod	22
5.1. <i>Metodval</i>	22
5.2. <i>Urval</i>	23
5.3. <i>Datainsamling</i>	24
5.4. <i>Analysform</i>	25
5.5. <i>Etiska ställningstaganden</i>	25
6. Resultat och analys	27
6.1. <i>Vilka orsaker upplever studie- och yrkesvägledare är de främsta faktorerna till avhopp i gymnasiet?</i>	27

6.1.1. Bristande motivation och självbild	27
6.1.2. Psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar	28
6.1.3. Föräldrar och umgängeskrets	29
6.1.4. Skolans ramar	31
6.1.5. Resursbrist och geografiskt läge	32
6.1.6. Arbetsmarknad	33
6.2. Vilka organisatoriska förutsättningar behöver studie- och yrkesvägledaren i sitt arbete för att kunna arbeta förebyggande?	34
6.2.1 Förebyggande insatser	34
6.2.2. Handlingsplan och elevhälsoarbete	36
6.2.3. Rektorns roll	39
6.3. Sammanfattning av resultat och analys	41
7. Diskussion	43
7.1. Resultatdiskussion	43
7.2. Metoddiskussion	44
7.3. Teoridiskussion	45
7.4. Framtida forskning	45
Referenslista	46
Bilagor	49

1. Inledning

Denna studie ämnar undersöka vilka påverkansfaktorer som leder till att elever väljer att avbryta sin gymnasieutbildning samt belysa studie- och yrkesvägledarens roll i det förebyggande arbetet, genom att ta reda på vilka organisatoriska förutsättningar de har för att arbeta förebyggande. Definitionen vi har valt att använda oss av i denna studie är avhoppare, som är ett översatt ord från engelskan och syftar på drop-outs (Birgisdóttir, Jónsdóttir och Sigurðardóttir 2015, 17). En avhoppare kan definieras som en individ som inte slutfört gymnasiet och därmed saknar en fullständig gymnasieexamen (ibid.).

Statistik från Skolverket visar att sommaren 2023 tog cirka 81 procent av eleverna examen som påbörjade sina gymnasiestudier hösten 2018, medan ungefär 12 procent inte fullföljde sina studier (2023, 18). För de elever som väljer att göra ett gymnasieavhopp visar forskning att problematiken som leder till avhopp utvecklar sig över tid, och kan bero på individuella och strukturella faktorer som påverkar deras studier och framtidsval (Lindblad 2016, 8). Dessa faktorer som framträder mest när intervjuer har gjorts med ungdomar är upplevelsen av ett socialt utanförskap, otillräckligt stöd från lärare och föräldrar, bristande pedagogiskt stöd, problematisk frånvaro samt neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som inte har upptäckts eller identifierats sent (Skolverket 2016, 6–7). Även om gymnasieskolan inte är obligatoriskt, ställer samhället idag större krav på en gymnasieexamen för att kunna etablera sig inom arbetsmarknaden, förebygga arbetslöshet och kunna delta aktivt i den sociala strukturen (Riksdagen 2018, 19). Ur ett individ- och samhällsperspektiv är det viktigt att arbeta främjande för att förebygga att fler hoppar av gymnasiet, då kostnaderna för välfärden uppges vara mellan 10 och 15 miljoner per person i åldersgruppen 20–65 år och innefattar kostnader för sjukvård, rehabilitering och rättsliga åtgärder, som är ett resultat av den sociala exkluderingen avhoppet har orsakat (2018, 20). Trots denna bakgrund väljer många gymnasieelever att avbryta sina gymnasiestudier och riskerar därmed att hamna i ett socialt utanförskap - och i längden skapa osunda livsmönster (SKL 2018, 10).

I en undersökning som gjordes av Skolverket (2019, 8) fick fyra experter i uppdrag att besöka 47 gymnasieskolor runt om i Sverige. Där identifierade man att de effektivaste insatserna är en kombination av individ- och organisations inriktade insatser, där man

fokuserar på att etablera goda relationer till eleverna, tillgängliggöra undervisningen genom att erbjuda hjälpmedel och stöd som främjar skolarbetet (ibid.). För att komplettera de riktade insatserna på individnivå, är det också viktigt att skolor fokuserar på att förebygga avhopp genom att skapa en trygg miljö, och erbjuda högkvalitativ undervisning som tar hänsyn till elevernas olika erfarenheter och förutsättningar. Dessutom har skolan ett ansvar att erbjuda en kvalitativ studie- och yrkesvägledning som kan tillgodose elevernas och samhällets krav att hantera val som rör studier och yrken så att de har förmågan att göra väl underbyggda framtidsval (ibid.). Det är mot den bakgrunden som vi anser det vara väsentligt att studie- och yrkesvägledarens arbete uppmärksammas och synliggöra de organisatoriska förutsättningar som behövs för att underlätta det förebyggande arbetet.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med vårt arbete är således att undersöka vilka påverkansfaktorer som leder till att individer väljer att avsluta sina gymnasiestudier, och vilka förutsättningar studie- och yrkesvägledaren har för att arbeta förebyggande, baserat på de organisatoriska förutsättningarna som skolan erbjuder. Detta gör vi genom att intervjua studie- och yrkesvägledare med följande frågeställningar:

- Vilka orsaker upplever studie- och yrkesvägledare är de främsta faktorerna till avhopp i gymnasiet?
- Vilka organisatoriska förutsättningar behöver studie- och yrkesvägledaren i sitt arbete för att kunna arbeta förebyggande?

Studien har ett begränsat urval av informanter vilket innebär att de inte representerar alla yrkesverksamma studie- och yrkesvägledare i landet, dock kan resultatet från våra informanter ge indikationer på vilka påverkansfaktorer som främst kan förekomma i arbetet mot avhopp i gymnasieskolan, samt vilka organisatoriska förutsättningar som är väsentliga i studie- och yrkesvägledarens uppdrag.

2. Begreppsdefinition

2.1. Studie- och yrkesvägledning

Syftet med studie- och yrkesvägledning är att stödja elever att kunna hantera frågor som rör val av studier och yrken. Studie- och yrkesvägledning delas oftast in i två kategorier som innefattar den snäva vägledningen och den vida vägledningen. Den snäva vägledningen omfattas av den personliga vägledningen som studie- och yrkesvägledningen kan erbjuda (2013, 11). Vägledning i vid bemärkelse innefattas av all form av handledning som stödjer elever i att skaffa kunskaper och färdigheter för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval (Skolverket 2013, 11). Vägledningen ska vila på en vetenskaplig grund och utföras på ett professionellt sätt genom att använda karriär- och vägledningsteorier som har koppling till de vetenskapliga forskningsområdena psykologi, sociologi och pedagogik (ibid.).

2.2. Avhopp

Det råder olika benämningar gällande avhopp men den vanligaste definitionen beskrivs som en individ som inte slutfört gymnasiestudierna och saknar därmed en avslutad gymnasieexamen och inte deltar i en godkänd heltidsutbildning (Birgisdottir, Jonsdottir, Sigurdardottir 2015, 17). Individen kan därmed få svårt att hitta arbete då man saknar formella kvalifikationer som kan möta arbetsmarknadens krav (2015, ibid).

2.3. Elevhälsan

Elevhälsan ska erbjudas till alla skolformer i Sverige och vara en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Elevhälsan omfattas av medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Dess syfte är att arbeta hälsofrämjande och förebyggande och ska stödja eleven under sina studier så att individen kan uppnå kraven som ställs. Vidare säger lagen att det ska finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och även specialpedagog och speciallärare. Studie- och yrkesvägledare innefattas inte i den lagreglerade professionen i elevhälsan (Skolverket 2024).

3. Tidigare forskning

I följande kapitel presenteras tidigare forskning som ger en överblick i studiens problemformulering, som ämnar undersöka bakomliggande faktorer till avhopp och en övergripande förståelse av studie-och yrkesvägledarens betydelse i det förebyggande arbetet mot avhopp inom EU. Den tidigare forskningen lyfter även studie-och yrkesvägledarens arbetssituation och dess förutsättningar för en högkvalitativ vägledning. Kapitlet har delats in i tre teman utifrån ett avhopparperspektiv samt studie-och yrkesvägledarens roll, både nationellt men även i en internationell kontext.

3.1. Skolmisslyckanden och dess komplexitet

Michael Lindblads avhandling "De förstod aldrig min historia" (2016, 7) ger en beskrivning om skolmisslyckanden och dess komplexitet samt hur skolmisslyckanden oftast är en process mellan individuella och strukturella faktorer som samspelar. Författaren har i sin forskning fokuserat på att ge unga vuxna med invandrarbakgrund möjligheten att få återberätta sin studiegång och hur det har påverkat deras framtidsmöjligheter samt möjligheten att bli självständiga individer (2016, 2). Alla intervjupersoner har en gemensam faktor vilket involverar en bakgrund av skolmisslyckande och därmed en ofullständig gymnasieexamen. Målgruppen som Lindblad har valt att undersöka är överrepresenterade när det gäller avbrutna studier (2016, 3). Detta väcker intresset eftersom studien inte valt att fokusera på en specifik grupp och kan därmed ge en djupare förståelse för problematiken genom att se det ur ett aktörsperspektiv. Författarens syfte var således att utreda vilka påverkansfaktorer som inverkat för att få de unga vuxna att lämna gymnasieskolan och hur tiden efter avhoppet utspelade sig. Vilket stöd anser de att de har fått från omgivningen? Hur har deras handlingshorisonter påverkats av deras beslut och slutligen vilken påverkan har de strukturella förutsättningarna såsom etnicitet, klass, kön, geografiska platser och migration påverkat deras övergång från skola till arbetsliv (2016, 5). Dessa aspekter undersöker författaren genom att analysera sin empiri med hjälp av karriärteorin Careership, med de

primära begreppen: handlingshorisont, brytpunkter och rutiner samt fält, habitus och kapital som bygger på den franske sociologen Bourdieus kapitalteori (2016, 21).

Slutsatserna utmynnar i att föräldrarna spelar en avgörande roll i individens liv och att familjens samlade utbildningskapital påverkar handlingshorisonterna som personen befinner sig i (2016, 156). Vidare har skolan ett ansvar att erbjuda engagerade lärare och andra pedagoger som kan motivera och stödja eleverna att slutföra sina studier (2016, 78). Det är således pedagogerna som är nyckelrollen för skolframgång och inte själva skolan som organisation (ibid.). Studien visade även att personens bristande prestation i skolan påverkar tiden efter examen på grund av de utmaningar som finns för att komma in på arbetsmarknaden. Forskningen menar att det är väsentligt att erbjuda ungdomen stöd genom tillgången till flexibel vuxenutbildning, såsom kompletterande studier och yrkesutbildningar för att undvika att unga människor med ofullständig gymnasieexamen hamnar i arbetslöshet eller lågstatusjobb (2016, 157). Vidare lyfter författaren individens positionering som invandrare som påverkar deras habitus och handlingshorisont framförallt inom skolan då många informanter upplevde diskriminering och rasism som en anledning att hoppa av sina studier (ibid.).

Författaren Björn Johansson drar liknande slutsatser i sin rapport men använder sig av forskningsöversikt som metod, i sammanfattningen inkluderade han 155 vetenskapliga studier (2019, 10). För att analysera sitt empiriska material använder han sig av programteori, det analytiska ramverket användes för att förtydliga hur riskfaktorer på olika nivåer eller i olika sammanhang förhåller sig till varandra, vilka insatser forskning lyfter fram som centrala vad gäller riskfaktorer på olika nivåer, och syftet med de olika åtgärderna (ibid.). Syftet med studien är att identifiera och fastställa den aktuella forskningspositionen i relation till risk och skyddsfaktorer som individen har, identifiera konsekvenser av avhoppet, och till sist få syn på vilka effekter åtgärdsinsatserna har frambringat (2019, 7). I motsats till Lindahls studie tar Johansson hänsyn till de organisatoriska förutsättningarna som kan underlätta elevens studiegång (ibid.). Det handlar om att erbjuda en god lärmiljö, utveckla inlärningsstrategier och stöd i studieteknik (2019, 35).

Resultaten som identifierades ur ett aktörsperspektiv var att många elever som riskerar att hoppa av kämpar med läs- och skrivsvårigheter som hämmar deras akademiska prestationer, ålder kan utgöra en viktig faktor ur ett utvecklingsperspektiv, till exempel fann man att låg

självkänsla som barn kan vara kopplat till att avbryta sina studier längre fram i livet (2019, 16). I jämförelse med Lindblads avhandling menar Johansson (2019, 17) att motivation är en viktig påverkansfaktor som spelar stor roll hur elever presterar i skolan, där lägre nivå av motivation förknippas med mindre ansträngning för skoluppgifter och högre benägenhet att hoppa av. En intressant aspekt är att forskningsöversikten visar att psykisk ohälsa verkar ha en mindre påverkan på skolavhopp jämfört med droganvändning och oönskade beteendemönster (2019, 18). Dock påvisar annan forskning från Norge att det finns ett starkt samband mellan lärar-elevrelationen som en potentiell positiv påverkan i att förebygga psykisk ohälsa hos ungdomarna och minskar därmed risken för framtida avhopp vilket understryker vikten av tillitsfulla relationer mellan pedagoger och elev (Holen, Waaktaar och Sagatun 2016, 739). En signifikant upptäckt är att man har upptäckt att elever som har ADHD löper större risk att gå om studieår och i slutändan avbryta sina gymnasiestudier jämfört med elever utan ADHD även efter åtgärdsinsatser (Johansson 2019, 19). Upptäckten betonar vikten av att agera i tid och ha en strukturerad förebyggande handlingsplan, där en studie- och yrkesvägledare kan ha en värdefull roll.

3.2. Vikten av studie- och yrkesvägledning för att förhindra avhopp inom EU

I den vetenskapliga rapporten framställt av CEDEFOP - Det europeiska centrumet för utveckling av yrkesutbildningar, har EU-relaterade data från 2011 till 2020 analyserats med syfte att kartlägga befintlig policy och praxis inom gymnasieutbildning och yrkesutbildningar (Psifidou, Mouratoglou och Farazouli 2021, 812). Dess syfte är att identifiera gemensamma trender och mönster samt undersöka vilken betydelse studie- och yrkesvägledning har i det förebyggande arbetet att förhindra avhopp inom Europa (ibid.). Det som framkom i rapporten är två typer av interventionsåtgärder relaterade till vägledning, det första är att ha tydliga system som tidigt kan ge varningar till lärare och andra pedagoger att nu riskerar en elev att hoppa av skolan (2021, 215). Ett exempel är i Frankrike där utbildningsministeriet har utformat en digital plattform med syfte att spåra elever som ligger i riskzon och därmed kunna erbjuda tidiga insatser, och för det andra är det professionella stödet som kan ges av en studie-

och yrkesvägledare eller andra kompetenta team genom att erbjuda rådgivning eller mentorskap för att minimera risken och ge ett kontinuerligt stöd under studiegången (ibid.).

Denna slutsats dras även i den omfattande studien Plug In 2.0 som gjordes av Sveriges kommuner och landsting (SKL), som var ett nationellt sammanhållet projekt som omfattade 59 kommuner i Sverige (SKL 2018, 6). Under projekttiden anställdes fler elevcoacher och mentorer i Växjö kommun som skulle vara en länk mellan lärare och eleverna, de erbjöd eleverna studiestöd och erbjöd kontinuerliga motiverande samtal, vilket resulterade i ökad självkänsla och motivation för studierna (2018, 38). Vidare konstaterade CEDEFOPS (2021, 216) rapport att det finns väl etablerad policy på EU nivå gällande studie- och yrkesvägledning och hur man ska arbeta med avhoppare, studie- och yrkesvägledning är en avgörande åtgärd i att förebygga gymnasieavhopp som kan bidra till att väcka motivation och stärka ungdomens självförmåga. För att stödja både de som valt att hoppa av och de elever som befinner sig i riskzon, bör tillvägagångssätten baseras på en övergripande strategi där rådgivning kombineras främst av kuratorer, sjuksköterska och andra pedagoger, men även vägledning som studie- och yrkesvägledare kan erbjuda, som i Sverige ofta förknippas som ett elevhälsoteam (2021, 820). Det tvärprofessionella samarbetet skapar förutsättningar att erbjuda ett individualiserat stöd och möta elevens behov, det krävs att det finns en regional eller lokal policy hur man ska arbeta tillsammans för att bäst kunna stödja individerna (ibid.).

Man förespråkar även Case management approach, med andra ord en samordning av stödinsatser där man även inkluderar familj och vänner för att kunna få en helhetsbild över de åtgärder som kan behövas i det förebyggande arbetet (ibid.). Studiens slutsats visar att studie- och karriärvägledning är en viktig komponent som kan hjälpa till att minska antalet elever som avbryter skolan i förtid, då det hjälper till att utveckla elevernas färdigheter för framtida studieval, beslutsfattande och karriärplanering. Det finns idag begränsad forskning inom området som undersöker effekten av vägledning inom målgruppen avhoppare vilket gör det angeläget att prioritera (ibid.).

3.3. Studie- och yrkesvägledarens arbetssituation

För att kunna ge en högkvalitativ vägledning behöver studie- och yrkesvägledarna få förutsättningarna i form av goda arbetsvillkor. Lärarnas riksförbund genomförde en

undersökning mellan mars och april 2022 där man intervjuade 2000 yrkesverksamma studie- och yrkesvägledare med syftet att undersöka deras arbetssituation och arbetsmiljö (2022, 4). Undersökningens huvudresultat visar att nästan hälften av informanterna inte är nöjda med sin arbetssituation, vilket kan härledas till att en femtedel upplever att de inte får tillräckligt goda förutsättningar av sin rektor eller chef (ibid.). Vid de fall där man upplevt att rektorn gett goda förutsättningar har huvudmannen visat ett större intresse för studie- och yrkesvägledning som har gjort att vägledningsarbetet har prioriterats. Nästan alla svarade att man är relativt nöjd med tiden de har att disponera gällande individuella samtal, samarbete med kollegor, och administrativa arbetsuppgifter, däremot är tiden för egen kompetensutveckling begränsad, de upplever även att det är svårt att kunna samarbeta med externa aktörer då tiden inte räcker till för andra vägledningsinsatser. De önskar även att det hade funnits tid för reflektion och efterarbete (ibid.). Majoriteten av vägledarna anser att deras arbetsbelastning är ojämn under året, vilket har varit konstant under en längre tid. Det beror främst på att alla val sker under en specifik period, vidare anser 60% av vägledarna att man har orimligt många elever som man ansvarar över, detta försämrar arbetssituationen väsentligt (ibid.). Författarna Mullen, Blount, Lambie och Chae (2008, 1) har i sin studie undersökt sambandet mellan studie- och yrkesvägledares arbetsnöjdhet och stressrelaterade ohälsa hänger ihop. De beskriver hur studie- och yrkesvägledare har sina professionella arbetsuppgifter som är knutna till deras yrke, men ibland ställer organisationen krav som innebär att vägledaren tar sig an andra arbetsuppgifter som man inte har kompetens till. Denna inkonsekventa arbetssituation menar författarna kan leda till stress, emotionell utmattning och att man tillslut väljer att säga upp sig (ibid.). De organisatoriska förutsättningarna spelar således en avgörande roll för vägledarnas möjlighet att arbeta främjande och förebyggande i sitt jobb.

3.4. Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att problematiken kring avhopp är komplex och mångfacetterad som ofta beror på individuella och strukturella faktorer. Det finns en stark koppling mellan familjens utbildningskapital och ungdomens studieval. Skolan har även ett viktigt ansvar att utveckla skolmiljön och erbjuda individuellt stöd i form av engagerade pedagoger som kan motivera och stödja eleverna att slutföra sina studier.

Forskningen visar att individerna ofta kämpar med skriv- och lässvårigheter, samt neuropsykiatriska funktionshinder (NPF), framförallt ADHD är vanligt förekommande i målgruppen avhoppare. Vidare visar forskning på EU-nivå att det finns väletablerad policy gällande studie- och yrkesvägledning och hur man ska arbeta med avhoppare. Den tidigare forskningen fokuserar på individuella och strukturella faktorer till avhopp, vilket studiens syfte och frågeställningar ämnar undersöka. En av författarna har fokuserat på en specifik målgrupp i sin undersökning, vilket skiljer sig från denna studie som inte har fokus på en specifik målgrupp. En annan skillnad tyder på hur den tidigare forskningen väljer att fördjupa sig i skolans skyldighet att erbjuda individuella åtgärder som ska underlätta elevens skolgång, vilket denna studie inte har fördjupat sig i, utan istället fokuserat på en yrkesgrupp. Forskningen visar dock att det finns kunskapsluckor gällande effekten av studie- och yrkesvägledning i samband med det förebyggande arbetet mot avhopp, därmed ämnar denna studie bidra med kunskap om studie- och yrkesvägledarens roll i svensk kontext.

Studie- och yrkesvägledning är en avgörande åtgärd i att förebygga gymnasieavhopp som kan bidra till att väcka motivation och stärka ungdomens självförmåga. För att vägledarna ska kunna erbjuda en högkvalitativ studie- och yrkesvägledning är det av stor vikt att beakta deras arbetssituation och möjliggöra förebyggande åtgärder.

4. Teoretiskt ramverk

I följande kapitel kommer vi att presentera de teoretiska ramverken som vi valt som utgångspunkt i studien. Kapitlet börjar med att presentera teorin The Systems Theory Framework of Career Development: Applying Systems Thinking to Career Development Theory and Practice av Patton & McMahon, vidare presenteras organiseringsperspektiv av Larsson och Löwstedts. Vi ansåg att dessa teorier kan hjälpa oss att analysera och förstå vilka påverkansfaktorer som influerar eleven att avbryta sina gymnasiestudier baserat på studie- och yrkesvägledarens perspektiv, samt vilka organisatoriska förutsättningar vägledaren anser saknas eller behövs för att arbeta förebyggande inom gymnasieskolan. Avslutningsvis kommer vi att sammanfatta teorierna och lyfta de begrepp vi anser är relevanta för vår studie.

4.1. The Systems Theory Framework of Career Development: Applying Systems Thinking to Career Development Theory and Practice

Patton och McMahon (2014, 243–255) presenterar en metateori som benämns STF-modellen (se bilaga 1). Den syftar till att få en helhetsbild kring individens olika karriärval samt vilka faktorer som kan påverka dessa val. Modellen är sammansvetsad med hjälp av teori, forskning och praktik för att förstå individens olika influenser genom livet, vilket stärker modellens relevans och kan därför användas inom vägledning i olika sammanhang. STF-modellen är den första metateoretiska ramverk inom karriärutveckling som är baserad på systemteori, vilket syftar till att synliggöra och bryta ned olika faktorer, så kallade influenser som samspelar med varandra. Modellen begriper komplexiteten av karriärutveckling och framtagen av Patton och McMahon (2014) för att kunna kombinera befintliga karriärteorier och omsätta i praktiken (ibid.), med andra ord är inte STF-modellen en helt ny teori utan den bygger på tidigare karriärteorier. Modellen bygger på sammankopplade system såsom det individuella systemet, det sociala systemet samt det miljö- och samhällseliga systemet. Dessa tre system innehåller olika aspekter av influenser som förklarar individens karriärutveckling

och är uppdelade i tre kontexter - dåtid, nutid och framtid. Dåtid påverkar nutiden, och tillsammans påverkar dåtiden och nutiden individens framtid (2014, 243–255).

Det individuella systemet (Patton och McMahon 2014, 245–247) omfattar intrapersonella influenser såsom ålder, kön, etnicitet, självuppfattning och trosuppfattning, värderingar, personlighet, sexuell läggning, hälsotillstånd, förmågor, funktionsnedsättning, det fysiska utseendet, intressen och hobbyn, kompetenser och kunskap om arbetsmarknad. Det sociala systemet (Patton och McMahon 2014, 249–250) omfattar vänner och familj, media, arbetsplatser, utbildningsväsendet och olika samhällsgrupper. Det miljö-samhälleliga systemet (Patton och McMahon 2014, 250–254) syftar till socioekonomisk status, politiska beslut, historiska trender och utveckling, globalisering, arbetsmarknad och geografiskt läge. Kultur och identitet är inte representerade som influenser i STF-modellen på grund av dess mångfacetterade och personliga natur vilket gör det svårt att placera i modellens system av influenser (2019, 238–239). De olika systemen är konstant i en interaktionsprocess och förändring genom respektive influenser, vilket innebär att dessa influenser kan se olika ut under individens liv. Exempelvis är influensen familj alltid närvarande i en individs liv men förändras över tid - en individ går från att vara barn som är beroende av sina vårdnadshavare till att bli vuxen och självgående (ibid.). I denna studie har vi valt att använda oss av självuppfattning, hälsotillstånd och funktionsnedsättning från det individuella systemet. Från det sociala systemet har vi valt att använda oss av vänner och familj samt från det miljö-samhälleliga systemet behandlas politiska beslut, arbetsmarknad och geografiskt läge.

4.2. Organiseringsperspektiv och förändringsmyter

Organisationsforskarna Larsson och Löwstedt (2020, 71) har utformat en teori som de kallar organiseringsperspektivet som appliceras på organisationer för att förstå vad som sker i praktiken när förändringsprojekt inleds. Utgångspunkten är att organisationer är i ständig utveckling och medarbetarna utgör en central roll i utvecklingsåtgärder genom deras meningsskapande process (2020, 73). Vidare menar forskarna (2020, 227) att trots mycket forskning kring skolans styrning och organisation så avstannar utvecklingsåtgärder i det som kallas förändringsmyter. Dessa olika förändringsmyter används som strategier frekvent i förändringsarbete men som i vissa fall hindrar utvecklingen att verkställas då man inte tar

hänsyn till andra viktiga komponenter (ibid.). Forskarna vill således lägga fokus på att identifiera vilka organisatoriska förutsättningar som har en positiv inverkan på skolutveckling, oberoende av vilken utveckling som skolan önskar implementera (2020, 24). I litteraturen utgår författarna främst från ett lärarperspektiv, men de delar vi använder bör även vara tillämpbara från ett SYV-perspektiv eftersom studie- och yrkesvägledaren tillhör en yrkeskategori som har en betydelsefull roll i gymnasiet. Kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen är beroende av de organisatoriska förutsättningarna som finns i verksamheten (Skolverket 2013, 16).

4.2.1 Organisatoriska förutsättningar

Larsson och Löwstedt (2020, 229) har identifierat sex organisatoriska förutsättningar som de menar har haft positiva effekter inom svenska skolor där man har ämnat att utveckla eller förändra verksamheten. Dessa innefattar förmåga att sprida och samordna erfarenheter och kompetens, att lärares arbete synliggörs, utvecklade organisationsföreställningar, att arbetslag är lärlag, kollektiv disciplinering och organisatoriskt ledarskap (2020, 230).

4.2.2. Förmåga att sprida och samordna erfarenheter

Det finns en förutfattad mening att skolan är en lärande organisation eftersom man sysslar med lärande av kunskap (2020, 231). Detta menar Larsson och Löwstedt (2020, 15) är en fördom som finns relaterad till skolan som tyvärr hämmar skolutvecklingen. Nyckeln till en varaktig utveckling är det kollektiva lärandet - med det menas att man hittar former för att lära av varandra och ta tillvara på varandras kompetenser som omvandlas till en kollektiv förmåga ((2020, 232). Trots att det finns ett intresse för det kollektiva lärandet så är verkligheten något annat då lärare och studie- och yrkesvägledare har en lång tradition av att arbeta ensamt och ganska isolerat (ibid.). För att bryta den traditionen och utveckla förmågan att sprida och samordna erfarenheter lyfter författarna en del förutsättningar som skolan bör ge sina anställda såsom att: värdesätta det informella lärandet som sker spontant under arbetet, ge tid för reflektion och samarbete, att den individuella kunskapen sprids till andra yrkesroller på skolan, och slutligen samordna alla nya erfarenheter och kompetenser så att dessa nya kunskaper kan nyttjas i verksamheten (2020, 234).

4.2.3. Att lärares och studie- och yrkesvägledares arbete synliggörs

När det finns en kollektiv vilja hos personalen så kan den enskildas kompetenser och erfarenheter spridas vidare menar Larsson och Löwstedt (2020, 234), dock behöver man synliggöra studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter till de anställda på skolan då vägledarens roll vanligtvis är en roll som upplevs solitär. Traditionellt har man använt olika skolmöten som ett sätt att dela med sig av sina erfarenheter och kunskaper med varandra. Enligt Larsson och Löwstedt är inte detta tillräckligt för att utbyta kunskap, det kräver att man får insyn i varandras dagliga arbete, för att få en djupare förståelse av varandras roll (2020, 236). Tillvägagångssättet syftar till att motverka isolerat arbete och istället främja närmare samarbete och kunskapsdelning, en förutsättning författarna menar är betydelsefullt under ett förändringsarbete (ibid.).

4.2.4 Utvecklade organisationsföreställningar

Författarna Larsson och Löwstedt (2020, 237) menar att en organisationsföreställning i verksamheten är relevant för skolans förutsättningar för skolutveckling. Det vill säga att personalen på skolan ser organisationen ur ett bredare perspektiv och inte bara sin egen yrkesroll (2020, ibid). När denna organisationsföreställning inte existerar tenderar man istället att dela upp organisationen efter yrkesroller, vilket skapar isolerade grupper (2020, 239). Identifikation till skolan är således en viktig pusselbit som bidrar till gränsöverskridande samarbete- och erfarenhetsutbyte som främjar skolutveckling (2020, 237).

4.2.5. Skolutveckling förutsätter att arbetslag är lärlag

Trots att den vanligaste organisationsformen inom skolan är att arbeta i arbetslag så menar Larsson och Löwstedt (2020, 238) att det finns brister i detta arbetssätt, då det inte innebär automatiskt att arbetslagen har utvecklat en gruppmentalitet. Det innebär istället att arbetsuppgifter som är kopplade till arbetslagen delas upp sinsemellan och ger en känsla av att man samarbetar, men själva elevarbetet sköts fortfarande av den enskilda pedagogen. När arbetslagen har utvecklats till ett lärlag så finns det en känsla att man arbetar tätt tillsammans med en gemensam agenda som i sin tur främjar förändringssatsningar (2020, 238–239).

4.2.6. Skolutveckling förutsätter kollektiv disciplinering

En konsekvens som uppstår av att pedagogerna är lärlag och att deras arbete synliggörs är att det skapas kollektiv disciplinering - det vill säga att arbetet som tidigare varit dolt för andra är nu synligt för alla (2020, 240). Författarna menar att den självständighet som lärarna och studie- och yrkesvägledare värdesätter försvinner till stor del på grund av det täta samarbete som har uppstått, därmed har den kollektiva disciplineringen en viktig funktion i att upprätthålla de förändringsåtgärder organisationen gjort (2020, 240–241).

4.2.7. Skolutveckling förutsätter organisatoriskt ledarskap

Organisationsforskarna Larsson och Löwstedt (2020, 243–244) kallar rektorns ledarskap för ett organisatoriskt ledarskap som grundar sig i strategisk kunskap kunna överblicka de administrativa, pedagogiska och- psykosociala faktorer som alla tillsammans är viktiga segment för att få skolan att fungera enhetligt. Samtidigt betonar de att det inte innebär att rektorerna ska vara experter inom alla områden, det som är angeläget är att de besitter insikten att skolan består av olika segment som de har ansvar över (2020, 244).

4.3. Sammanfattning av teoretiskt ramverk

I detta kapitel presenteras de teoretiska ramverk som vi kommer att använda för att analysera vårt empiriska material och för att besvara våra frågeställningar. För att underlätta kopplingen mellan vårt resultat och analysen har vi därmed valt att basera våra intervjufrågor på dessa två teorier. The Systems Theory Framework of Career Development presenterar en metateori som kallas STF-modellen. Modellen vill synliggöra individens systemteori som består av det individuella systemet, sociala systemet samt det miljö- och samhällsliga systemet. De olika systemen ämnar synliggöra dess samspel och kan användas för att få en förståelse kring individens studie- och karriärval samt vilka faktorer som påverkar valen. Denna studie kommer att behandla begrepp från STF-modellen inom det *individuella systemet*, *det sociala systemet* samt *det miljö- och samhällsliga systemet*. Organiseringsperspektivet används för att förstå vilka organisatoriska verktyg som är relevanta i studie- och yrkesvägledarens dagliga arbete i det förebyggande arbetet. Teorin utgår främst från ett lärarperspektiv men vi anser att teorin går att applicera i vår analys som vi ämnar tillämpa i vägledarens uppdrag

som vi gör med hjälp av begreppen *förändringsmyter, förmåga att sprida och samordna erfarenheter och kompetens, att lärarens arbete synliggörs, utvecklade organisationsföreställningar, att arbetslag är lärlag, kollektiv disciplinering och organisatoriskt ledarskap.*

5. Metod

I detta kapitel presenteras de metoder som använts för att genomföra denna studie samt besvara dess syfte och frågeställningar. Kapitlet redogör följande: metodval, urval, datainsamling, analysform och etiska ställningstaganden.

5.1. Metodval

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer med syfte att samla empiri som kommer att vara till grund för resultat, analys och diskussion i denna studie. Studiens metodval var en självklarhet för oss då vi tror att det är passande i samband med den data vi ämnar få fram i studien. Fejes och Thornberg (2019, 35–36) menar att den kvalitativa metoden är ett verktyg för forskaren att skapa en mer djupgående förståelse och inblick i informanternas subjektiva upplevelser för att kunna genomföra en ordentlig intervjuprocess, analys, kartläggning samt identifiera mönster.

Vi formade semistrukturerade intervjufrågor (se bilaga 2) utifrån studiens syfte och frågeställningar för att kunna sätta en tydlig ram för intervjuernas innehåll, vilket kallas flexibel intervjuguide (Larsen 2018, 139–140). Det innebär att vi hade förbestämda intervjufrågor men valde under intervjun att ställa följdfrågor som vi ansåg kunde hjälpa oss skapa ett bredare perspektiv i ämnet. Vi var även flexibla i att våra informanter kunde lyfta andra ämnen eller diskussioner som inte nödvändigtvis ingår i intervjufrågorna, men är relevanta till samtalets syfte. Detta tillvägagångssätt är en av den kvalitativa metodens fördelar, det vill säga att vi har möjligheten att ställa följdfrågor, klargöra missförstånd och fördjupa oss i ämnet (Larsen 2019, 36). De nackdelar som kan uppstå med den valda metoden är dess kontrolleffekt, med andra ord handlar det om att metoden kan påverka intervjumaterialet, då det finns en chans att informanterna svarar på det dem tror vi vill höra, föra ett gott intryck, dölja okunskap eller framföra det som anses generellt accepterat (Larsen 2019, 37). Med detta i åtanke var vi noga med att försöka skapa en trygg miljö under samtalet, förtydliga att det inte finns några rätt eller fel svar samt förklara att alla svar är värdefulla och

viktiga för vår studie. Med den kvalitativa metoden kan man heller inte föra och sammanställa statistik, vilket resulterar i att man inte kan dra statistiska slutsatser (ibid.).

5.2. Urval

Studien har tagit sin grund i ett urval genom självselektion och ett godtyckligt urval. Självselektion syftar till att informanterna själva har valt att ställa upp och delta i studien (Larsen 2019, 125). Det godtyckliga urvalet tar sin form i de specifika krav vi har haft vid val av informanter (ibid.), som innefattar informanter med en fullständig studie- och yrkesvägledarexamen, arbetar på en kommunal gymnasieskola samt har arbetslivserfarenheter i arbetet mot avhopp. Studiens insamlade empiri omfattas av sex informanter som fyller ovannämnda krav. För att hitta våra informanter postade vi ett inlägg på Facebook i en grupp med endast studie- och yrkesvägledare som kunde tänka sig ställa upp på intervju inför ett examensarbete. Vi hade fler deltagare i gruppen som ville ställa upp, till följd fick de ta del av ett informationsbrev (se bilaga 3) om studiens syfte och intervjuprocess, hantering av intervjumaterial, hur vi kommer att förhålla oss till de fyra etiska ställningstagandena samt tidsram. Efter godkännande kom vi gemensamt överens om en passande tid för båda parter och alla sex intervjuer genomfördes digitalt för enkelhetens skull, då många av våra informanter arbetar i olika städer runt om i landet.

Vid val av informanter ville vi ta hänsyn till deras geografiska läge med avsikt att få ett bredare perspektiv i hur studie- och yrkesvägledare arbetar beroende på var i landet de befinner sig. Vi valde därför informanter från storstäder men även från mindre städer runt om i landet. Alla informanter är utbildade studie- och yrkesvägledare, arbetar på en kommunal gymnasieskola samt har en bred erfarenhet av arbete mot avhopp i gymnasiet, varav två är män och fyra kvinnor. Vi vill med detta sagt även understryka att det insamlade materialet inte representerar alla yrkesverksamma studie- och yrkesvägledares upplevelser i arbetet mot avhopp, likaså lyfter resultatet endast studie- och yrkesvägledarnas perspektiv och inte skolans helhetssyn gällande vägledningsarbete mot avhopp.

5.3. Datainsamling

Vi har formulerat semistrukturerade intervjufrågor utifrån studiens syfte och frågeställningar för att kunna sätta en tydlig ram för intervjuernas innehåll (Larsen 2018, 139). Vi har tematiserat våra intervjufrågor för att skapa tydlighet för oss under processens gång men även för alla informanter. De teman vi har utgått ifrån är individuella respektive strukturella faktorer till avhopp, förebyggande arbete och organisatoriska förutsättningar. Vi valde dessa teman och formade intervjufrågor utifrån studiens valda teorier för att hjälpa oss förstå empirin. Vi bestämde oss för att inte skicka intervjufrågorna till våra informanter i förväg för att undvika tillrättalagda svar och istället få så spontana svar som möjligt, därav var vi medvetna om att informanterna inte fick så mycket tid på sig att reflektera över varje fråga, men vi ville hellre ha direkta svar än genomtänkta svar. Vidare har vi även transkriberat det insamlade materialet utifrån respektive teman. Larsen (2019, 37) beskriver att den kvalitativa metoden kräver ett omfattande arbete och tid för att reducera och kategorisera materialet. Vi var medvetna om att studiens val av metod skulle kräva en omfattande transkribering och därav tidskrävande, därför har vi tagit hänsyn till detta och följt en tydlig arbetsplan för att åstadkomma en ordentlig bearbetningsprocess.

Under hela forskningsprocessen har vi tagit hänsyn till det insamlade materialets validitet och reliabilitet. Validitet syftar till empirins relevans, bekräftbarhet, trovärdighet och överförbarhet (Larsen 2019, 129) och reliabilitet omfattar empirins noggrannhet och pålitlighet (2019, 130). För att uppfylla empirins bekräftbarhet var vi noga med att intervjufrågorna formulerades på ett sätt som är relevanta för studiens problemformulering, för att slutsatserna ska kunna upprätthålla en giltighet. Trovärdigheten i en kvalitativ metod handlar inte bara om att beskriva ett fenomen utan även tolka det som undersöks (2019, 129). För att säkerställa att våra tolkningar stämmer överens med informanternas upplevelser var vi noga med att sammanfatta deras svar och få bekräftelse på att vi delar samma uppfattning, vilket i sin tur ökar empirins trovärdighet. För att uppnå överförbarhet har studiens kontext presenterats, det vill säga en tydlig problemformulering, syfte och frågeställningar samt metodprocessen. Resultatet har även tematiserats för att skapa en tydligare förståelse kring den insamlade empirin och på så sätt underlätta för läsaren att ta sig an studiens slutsatser och uppnå en överförbarhet. Reliabiliteten dras ofta paralleller till trovärdighet och syftar till att datainsamlingen ska studeras med noggrannhet och lägga vikt på genomsiktighet, det vill

säga att beskriva insamlings- och analysmetod för att andra läsare ska kunna granska arbetsprocessen och föra egen bedömning på reliabiliteten (2019, 131). För att uppnå detta har vi på ett grundligt sätt formulerat tydliga intervjufrågor som ska vara så begripliga som möjligt, utan att vara ledande. Vi har tagit hänsyn till att transkriberingsprocessen kräver omfattande tid och noggrannhet för att säkerställa databehandlingens validitet och reliabilitet, samt kodat text utifrån ett ordentligt och detaljerat förhållningssätt. Vi har under transkriberingsprocessen även namngivit alla informanter för att undvika att blanda ihop berättelser och genomfört respektive process med varandra för att säkra överensstämmelse kring kodning och databehandling.

5.4. Analysform

Efter intervjuprocessen hade vi mycket insamlat data som vi behövde begränsa efter relevans till studiens problemformulering, syfte och frågeställningar. Vi valde därför att tillämpa innehållsanalys som analysmetod vilket syftar till att hitta samband och dra jämförelser (Larsen 2019, 160–161). Denna analysmetod hjälpte oss att förstå hur vi med ett analytiskt förhållningssätt kan läsa igenom all insamlad data ett flertal gånger och föra anteckningar samt planera strukturen till kodning (2019, 161–162). Genom innehållsanalys har vi tagit oss an hela materialet flertal gånger för att koda transkriberingen och få en helhetsbild av empirin. Under kvalitativa metoder är det vanligt förekommande att den insamlade empirin består av data som ligger utanför studiens problemområde vilket kräver en datareduktion, det vill säga att man vill begränsa datamängden och bevara det som syftar till problemområdet (Larsen 2019, 161). Vi valde därför att göra en överblick över vilka mönster och värdefulla sammanhang som kan dras utifrån databehandlingen kopplat till studiens syfte.

5.5. Etiska ställningstaganden

I vår studie har vi tagit hänsyn till de etiska ställningstagandena vilket omfattar samtyckeskravet, informationskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002, 6–14). För att verkställa samtyckeskravet var vi noga med att få informanternas samtycke inför intervjun, under intervjun och efter intervjun. De var även

medvetna om att de kunde avbryta sin medverkan om så önskat, under hela intervjuprocessen men även i efterhand. För att uppnå informationskravet och nyttjandekravet skickade vi ett informationsbrev till samtliga informanter med studiens syfte och hur vi ämnar tillämpa den insamlade empirin, likaså underrätta om att intervjumaterialet endast kommer att nyttjas i utbildningssyfte och raderas efter undersökningsprocessen. För att ta hänsyn till konfidentialitetskravet var vi noga med att informera om att respektive informanternas anonymitet förblir anonyma och presenteras i studien med fiktiva namn, vi försäkrade även om att hanteringen av deras personliga uppgifter bevaras på ett säkert sätt för att obehöriga inte ska kunna ta del av intervjumaterialet.

6. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras och analyseras den insamlade empirin i samband med studiens syfte som ämnar att undersöka vilka påverkansfaktorer som leder till att individer väljer att avsluta sina gymnasiestudier, och vilka förutsättningar studie- och yrkesvägledaren har för att arbeta förebyggande, baserat på de organisatoriska förutsättningarna som skolan erbjuder. Detta görs genom att intervjua studie- och yrkesvägledare som vi i texten benämner som vägledare eller informant. Resultatet och analysen har indelats i två huvudteman baserat på studiens frågeställningar, som inleder respektive huvudtema. Första temat har delats in i följande underrubriker: bristande motivation och självbild, psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, föräldrar och umgängeskrets, skolans ramar, resursbrist och geografiskt läge samt arbetsmarknad. Andra huvudtemat har delats in i organisatoriska förutsättningar för att genomföra förebyggande insatser, handlingsplan och elevhälsoarbete samt rektorns roll.

6.1. Vilka orsaker upplever studie-och yrkesvägledare är de främsta faktorerna till avhopp i gymnasiet?

6.1.1. Bristande motivation och självbild

Utifrån informanternas perspektiv finns en del faktorer de tror kan leda till att gymnasieelever väljer att hoppa av sina studier. De individuella faktorer som har visat sig vara återkommande är dels utmaningar i övergången mellan högstadiet och gymnasiet men även motivationsbrist hos eleverna. Vägledarna menar att studiemotivation har en betydande roll för att eleverna ska känna att de klarar av gymnasiet, i det sammanhanget nämner två av informanterna att den höga frånvaron som utmärker sig redan i grundskolan, påverkar studiemotivationen i gymnasiet hos dessa elever. Vägledare 2 berättar "Det finns de elever som kommer med svårigheter och har kämpat med hög frånvaro redan i grundskolan, det följer oftast med dem till gymnasiet".

Andra individuella faktorer syftar till elevens självuppfattning och självkänsla kopplat till studier. Vägledarna belyser vikten av att varje elev behöver ha en god självkänsla för att kunna ha rätt inställning till lärande och öka sina chanser att lyckas i skolan. Vägledare 3 nämner "...tror man inte på att man klarar av någonting så tappar man givetvis motivationen även om skolan kan erbjuda eleven resurser till att fullfölja sina studier, därav väljer att hoppa av skolan". STF-modellen belyser självuppfattning eller självbild som en influens i det individuella systemet vilket påverkar individens karriärutveckling och karriärval (Patton och McMahon 2014, 245–247). Gymnasieelever finner sig i en utvecklingsprocess i skapandet av sin egen självbild utifrån det individuella systemet, och därav påverkar detta elevens gymnasiestudier beroende på vad individen tycker och tänker om sig själv i ett sammanhang. Vägledare 3 beskriver hur elevernas tro på sin förmåga att klara av studier har en direkt påverkan på deras studiemotivation. Att tro på sig själv kan utifrån STF-modellen handla om sin egen självuppfattning eller självbild. Om en elev inte har en trygg och stadig uppfattning om sin förmåga att klara av studier, kan det således vara en påverkansfaktor till avhopp.

6.1.2. Psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Psykisk ohälsa var en individuell faktor som vägledarna tyckte var en återkommande orsak till att elever väljer att hoppa av gymnasiet. Det kan vara psykisk ohälsa i samband med familjesituation, vänskap eller någon typ av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF). Informanterna menar dock att det nödvändigtvis inte behöver ha en koppling till något annat än att elever bara mår dåligt av andra oklara anledningar. Vägledare 6 menar att den psykiska ohälsan bland elever har påverkat deras studier i en negativ utveckling, som i sin profession behöver tydliggöra vad hen kan göra för att hjälpa elevens studiegång. Informanten lägger vikt i att samverka med sina kollegor på skolan för att hjälpa elever framåt.

Psykisk mående bland ungdomar är idag inte på topp och det har självklart sina konsekvenser, det är heller inte så att jag gräver ner mig i varför eleven mår dåligt utan jag försöker utifrån min profession fokusera på att exempelvis hjälpa eleven att ta examen, samtidigt som jag slussar vidare till andra pedagoger som kan hjälpa eleven med sitt mående (Vägledare 3).

Två av det individuella systemets influenser refererar till hälsa, både psykisk och fysisk samt oförmåga eller funktionsnedsättning (Patton och McMahon 2014, 246). Författarna menar att dessa influenser behöver betonas utifrån ett helhetsperspektiv för att förstå en individs karriärutveckling och karriärval, i och med att individens hälsotillstånd, vare sig det är fysiskt eller psykiskt, påverkar och begränsar individens valmöjligheter (ibid.). Som tidigare nämnt har informanterna lagt stor vikt vid det psykiska måendet bland elever relaterat till avhopp. I detta fall kan man se ett tydligt mönster och koppling till hur STF-modellen förhåller sig till hälsotillstånd. Elever som mår psykiskt dåligt har alltså en stor tendens att hoppa av gymnasiet, dock kan det finnas andra influenser i individens sociala och miljö-samhälleliga system som spelar roll i den ökade tendensen till avhopp.

Som tidigare nämnt har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) varit en återkommande orsak till avhopp. Vägledare menar att elever med någon form av NPF-diagnos har generellt fler utmaningar under sin skolgång men även påtalat att det sociala sammanhanget i skolan kan vara ett hinder för elever i sin akademiska resa. Att vistas i skolan när man tycker det är jobbigt med sociala sammanhang som att skaffa vänner och bibehålla relationer i samband med svårigheter i studierna, ökar chanserna att elever väljer att hoppa av tillslut. Författarna (Patton och McMahon 2014, 246–247) menar att en oförmåga är omfattande i den bemärkelsen att den kan påverka en individ på olika sätt. I detta fall handlar det om elever som har någon typ av NPF-diagnos såsom ADHD, autism eller liknande och utifrån STF-modellen kan tolkas som en oförmåga. Skolans system och utformning blir ytterligare en bidragande orsak till att dessa elever möter utmaningar i sin akademiska resa, vilket kan ställa högre krav på skolan att erbjuda pedagogiskt anpassat stöd - som många av våra informanter menar är bristfällig och därmed leda till att elever till sist väljer att hoppa av gymnasiet.

6.1.3. Föräldrar och umgängeskrets

Vägledarna upplever även att föräldrar har ett väldigt stort inflytande i elevens övergång från nian till gymnasiet. De menar att föräldrarna påverkar sitt barn till att välja ett program de anser är bra för sitt barns framtid utan att ta hänsyn till barnets genuina intressen. Oftast förespråkas det om högskoleförberedande program som leder till vidare studier, men i själva fallet är inte barnet intresserad av teoretiska ämnen och/eller är mer praktisk lagd. Barnet

väljer då ett gymnasieprogram efter föräldrarnas önskan och tappar motivation i sina studier. Detta leder gradvis till att eleven inte vill fullfölja sina gymnasiestudier och hoppar av skolan.

Det händer ofta att föräldrarna har påverkat barnet att välja ett specifikt program för att de tror att det är det programmet som passar bäst för mitt barn. Men sen kommer barnet på att det här intresserar mig inte alls. En del föräldrar har förutfattade meningar att vissa gymnasieprogram inte är fint nog - och då tänker jag på hur många elever som är praktiskt lagda och missar chansen att kunna gå ett fantastiskt yrkesprogram (Vägledare 5).

Vidare har informanterna lyft problematiken med elever som väljer gymnasieprogram eller gymnasieskola utefter vad deras vänner har valt vilket leder till att dessa elever inte alls trivs med sina studier och/eller den skola man valt. Med tiden visar det sig att de antingen byter program och skola eller väljer att hoppa av sina studier helt och hållet. Vägledare 1 menar att båda alternativen har sina konsekvenser. Om en elev exempelvis väljer att byta program efter halva sin gymnasieperiod behöver eleven förmodligen läsa ytterligare ett antal år på gymnasiet för att få en fullständig examen, vilket oftast är uteslutet för de flesta gymnasieelever. Om de istället väljer att hoppa av gymnasiet får de ingen fullständig gymnasieexamen vilket resulterar i att de antingen behöver komplettera sina gymnasiekurser eller väljer att jobba. Problematiken i detta fall blir oftast att dessa elever jobbar på arbetsplatser de egentligen inte vill vara på men har inte många andra val.

Individen har självfallet en central roll i sin karriärutveckling men är likaså en del i det sociala systemet. Individen påverkas ständigt av sin omgivning som kan innefatta familj, vänner, media eller olika utbildningsväsenden (Patton och McMahon 2014, 248). Familj och vänner framträder ofta som sociala influencers och påverkar individens värderingar, attityder samt uppfattning, vilket leder till att individens karriärutveckling och framtida karriärval associeras eller påverkas av de förutfattade meningar man uppfostras till (Patton och McMahon 2014, 249). I detta avseende menar våra informanter att familj och vänner har en betydande influens i elevens val av gymnasieprogram eller gymnasieskola. I många fall leder detta till att en elev väljer en skola eller ett program baserat på andras åsikter istället för att ta egna beslut utifrån eget intresse och önskan. Med tiden inser eleven att hen inte trivs men

att byta program eller skola menar informanterna upplevs som en alltför utmanande övergång och därmed väljer eleven istället att hoppa av gymnasiet.

6.1.4. Skolans ramar

Betygssystemet är en bidragande faktor till avhopp enligt tillfrågade vägledare, man slås ut redan i årskurs ett vilket kan göra det tufft för eleverna att komma tillbaka och fixa sina betyg. Detta kan resultera i att man tappar motivationen då betygssystemet i gymnasiet inte är uppbyggd på ett sätt där man får en andra chans att få godkänt.

Det spelar ingen roll att det handlar om en elev som har brist på motivation, det kan också handla om elever som blir sjuka och inte kan vara på skolan under en viss period. Då har man missat en så stor del av kursen och då visar det sig på slutbetyget. Så rent konkret innebär det att man hela tiden måste leverera på topp för att få med sig så bra betyg som möjligt (Vägledare 2).

Vägledaren menar alltså att skolan har ramar att gå utifrån och det spelar ingen roll vilken orsak en elev har till att man har missat kursen, utan eleven behöver läsa om kursen efter gymnasiet. En annan informant berättar att elever ofta kommer till studie- och yrkesvägledaren när de har risk att få underkänt i en eller flera kurser och vill göra prövningar. På den skolan utförs prövningar parallellt med de vanliga studierna och ganska sällan lyckas eleverna rätta upp och få godkänt i respektive kurser. Informanten menar därför att den delen av skolsystemet skulle behöva förändras för att minska avhopp. Patton och McMahon (2014, 249) beskriver den direkta och indirekta påverkan som utbildningsinstitut har på en individ när det gäller karriärutveckling och karriärval. Författarna menar att organisationsstrukturen har en indirekt påverkan i form av regleringar och styrning som tillämpas (2014, 399–40). I detta fall beskriver Vägledare 2 hur skolans betygssystem kan vara ett hinder för en elev att fullfölja sina kurser, på grund av frånvaro eller andra utmaningar. Ju fler kurser en elev får underkänt i desto mer tappar eleven motivation till att fixa sina betyg, vilket så småningom kan leda till avhopp. Utifrån STF-modellen (Patton och McMahon 2014, 249) kan därför betygssystemet ses som en indirekt påverkan på en elevs karriärutveckling och den direkta påverkan blir den bristande motivationen som leder till avhopp.

6.1.5. Resursbrist och geografiskt läge

Vägledarna har påpekat brist på resurspersonal som hade kunnat vara till stor hjälp i arbetet mot att motverka avhopp hos gymnasieelever. En informant menar att det inte finns tillräckligt med anpassningar på skolan för att hjälpa elever mot en framgångsrik skolgång. Informanten påpekar att det är lokalpolitikerna som styr skolans finansplan och behöver därför fördela resurser som gynnar elevers skolgång. Vägledare 5 berättar "...det finns inte tillräckligt med anpassningar på skolan. Och det knyter jag till lokalpolitiker eftersom det är politikerna som ger skolorna deras budget. Det finns även alldeles för lite resurspersonal, det skulle behövas fler vuxna som kan stötta elever av olika anledningar".

Vägledare 2 lyfter hur deras geografiska läge och kommunen har påverkat elevernas valmöjligheter av gymnasieprogram och gymnasieskolor. Informanten menar att den kommunala skolan erbjuder en form av stabilitet i jämförelse med privata skolor men även att föräldrarna har studerat på samma skola tidigare, vilket påverkar elevernas val. Det är ett begränsat antal skolor i kommunen som även erbjuder ett begränsat antal gymnasieprogram. Detta leder till att de elever som ska börja gymnasiet inte har ett brett utbud att välja mellan och därmed ökar chansen att de väljer ett program de egentligen inte vill studera, vilket i sin tur kan leda till att man hoppar av. Vägledare 2 berättar "...vi är den enda kommunala skolan i vår kommun, och erbjuder endast ett yrkesprogram. Sen finns kommunerna runt omkring där det finns ett samverkansavtal, men för många som bor i denna kommun så är vår skola det självklara valet".

Politiska beslut om sociala förmåner på individ- och samhällsnivå, industriavtal, arbetsmarknadsläge och insatser för utbildningsväsendet har en fundamental effekt på individen i ett samhälle, enligt STF-modellens miljö-samhälleliga system (Patton och McMahon 2014, 251–252). De insatser som implementeras inom utbildningsväsendet visar sig i gymnasieskolornas resursfördelning av personal och extra anpassningar för elever i behov. Till följd kan man se ett mönster i informanternas upplevelser av de hinder som uppstår på grund av resursbrist och studie- och yrkesvägledarna möter utmaningar i det förebyggande arbetet mot avhopp. De elever som är i behov av extra anpassningar får inte det stöd de behöver för att klara sina studier, vilket kan leda till avhopp.

Andra faktorer som kan påverka individens karriärutveckling och karriärval inom det miljö-samhälleliga systemet är geografiskt läge, socioekonomisk bakgrund och historiska trender. Dessa influenser har en inverkan på individens värderingar, attityder och uppfattningar om olika fenomen, vilket har ett inflytande i de valmöjligheter individen besitter (Patton och McMahon 2014, 251–253). Vägledare 2 beskriver elevernas begränsade valmöjligheter till följd av det geografiska läget och kommunen de befinner sig i, det är ett snävt utbud på kommunala skolor och gymnasieprogram vilket leder till oönskade gymnasieval bland elever i respektive kommun. Utifrån det miljö-samhälleliga systemet kan man på det sättet se ett samband mellan individens begränsade karriärval och en ökad tendens till avhopp.

6.1.6. Arbetsmarknad

Arbetsmarknaden är likaledes en bidragande faktor till avhopp från gymnasieskolan. Alla sex vägledare har på ett eller annat sätt belyst problematiken kring elever som får jobb och inte ser en mening med att fullfölja gymnasiet. Två informanter menar att elever som oftast har det svårt med studier tenderar att vilja skaffa sig ett jobb så att de kan avbryta sina studier. Vägledare 6 berättar även att elever med brist på motivation till studier söker sig oftast till arbetsmarknaden som en lösning till att inte behöva studera, oftast får de jobb och kan lägga sina studier åt sidan. ”Det är förmånligt att anställa ungdomar då de är drivna till att komma ut på arbetsmarknaden, vilket påverkar deras beslut att hoppa av skolan och börja jobba istället.” (Vägledare 6).

Arbetsmarknaden påverkas ständigt av olika samhällsförändringar som globalisering, ny teknologi och andra aspekter. Förändringar inom företagsavtal, den ökade tillgängligheten av kontraktbefattningar både på kort och lång sikt samt fortbildningar inom företag har format arbetsmarknaden på ett sätt som påverkar en individs karriärutveckling (Patton och McMahon 2014, 252). För de elever som finner studier utmanande eller meningslöst kan man tyda har större benägenhet att vända sig till arbetsmarknaden. Med den växande teknologin och fortbildningar inom företag kan det vara en påverkansfaktor till att elever väljer att hoppa av gymnasiet när de får en anställning som tilltalar dem. Utifrån det miljö-samhälleliga systemet (ibid.) kan därför avhopp hos elever förklaras genom den tillgängliga arbetsmarknaden. Å andra sidan menar Vägledare 1 att dagens arbetsmarknad anställer

väldigt få unga som inte har en fullständig gymnasieexamen, vilket kan vara en anledning till att elever stannar kvar på skolan, även fast de inte har motivationen till att fortsätta sina gymnasiestudier. Patton och McMahon (2014, 252–253) menar även att det finns en ökad arbetslöshet bland specifika grupper som unga personer utan arbetslivserfarenhet och nyanlända, vilket också har en inverkan på en individs karriärutveckling och val. Som Vägledare 1 beskriver kan detta vara en förklaring till varför elever väljer att stanna kvar i skolan oavsett om de har en bristande motivation till att fortsätta studera på gymnasienivå eller inte.

6.2. Vilka organisatoriska förutsättningar behöver studie- och yrkesvägledaren i sitt arbete för att kunna arbeta förebyggande?

6.2.1 Förebyggande insatser

När vägledarna tillfrågades om vilka vägledningsinsatser de implementerar i det förebyggande arbetet idag, framkom det att fyra av sex vägledare upplever svårigheter att arbeta förebyggande på de gymnasieskolor de är anställda på. De menar att antalet elever de ansvarar över är orimligt många och påverkar deras förutsättningar att arbeta förebyggande. Vägledare 3 berättar ”Vi jobbar tyvärr inte så mycket förebyggande eftersom jag arbetar på en stor skola, det gör det utmanande att hinna med alla elever”. Vägledare 4 beskriver att hen hade önskat att skolan hade satsat på att anställa fler studie- och yrkesvägledare, skolcoacher samt inspiratörer, det hade skapat förutsättningar att bygga relationer med eleverna och öka likvärdigheten till studie- och yrkesvägledningen på skolan. Larsson och Löwstedt (2020, 242) menar att det organisatoriska ledarskapet har utvecklats från det traditionella administrativa ledarskapet till att fokusera mer på det sociala ledarskapet som innefattar skolans psykosociala arbetsmiljö. Det innefattar trivselfrågor, hur vi samarbetar med varandra och arbetsrelaterad stress (ibid.).

Vägledarna som upplever hög arbetsbelastning menar att det skapar utmaningar i den snäva vägledningen som påverkar bland annat de individuella vägledningssamtalen. Det kan resultera i att vägledarna missar att fånga upp de elever som befinner sig i riskzonen. I det förebyggande arbetet har studie- och yrkesvägledaren ett viktigt arbete som kan vara avgörande hos de elever som står och överväger att avsluta sina gymnasiestudier, genom att applicera sin expertkunskap inom väglednings- och motiverande samtal kan vägledaren motivera eleven att stanna kvar och ta hjälp av andra professioner inom skolan. Informanterna är överens om att det förebyggande arbetet bör vara långsiktigt och arbetas systematiskt och kontinuerligt för att vara framgångsrikt. Detta ställer höga krav på organisationen då det är tidskrävande att samordna all personal. Enligt organiseringsperspektivet är en förutsättning för en lyckad skolutveckling att skolans anställda har utvecklat en organisationsföreställning, det vill säga en gemensam syn på vilka visioner och mål som skolan arbetar efter, och ska således främja en långsiktig utveckling genom en helhetssyn (2020, 237). I en stor organisation kan det vara utmanande att skapa en gemensam föreställning kring hur man vill arbeta förebyggande dels för att skolor kan ha en hög personalomsättning och dels för att skolan ständigt är under utveckling som innebär att nya och förändrade krav riktas mot skolan. Enligt Larsson och Löwstedt (2020, 252) är det av stor vikt att organisationen skapar gemensamma uppgifter som leder alla professioner i den kontinuerliga organiseringsprocessen på grund av de ständiga förändringarna som skolan möter. Genom att skapa denna helhetssyn utvecklas ett intresse för hela skolans utveckling och de långsiktiga processerna (ibid.).

Vägledarna menar att i det dagliga arbetet blir det svårt att arbeta främjande då de individuella samtalen oftast handlar om att åtgärda krissituationer. Vägledare 5 berättar "...det hade varit mycket enklare om jag hade tiden att fånga elever tidigare och skapa relationer för att slippa släcka bränder och arbeta mer förebyggande". För att kompensera tidsbristen väljer de flesta vägledare att fokusera på relationsskapande aktiviteter genom att vara synliga ute på skolan. De menar att det är väsentligt att bygga upp en trygg relation med eleven redan från början, strategin ger ofta utdelning vid de svåra samtalen när det kan handla om att eleven riskerar underkänt i kurser eller har problematisk frånvaro, då kan eleven själv söka upp vägledarna och be om stöd. Vägledare 5 beskriver vidare "...det är oerhört svårt

när jag får ett ärende om elev i ett sent skede och som jag inte alls har träffat, då blir jag den som kommer med dåliga nyheter, vilket inte är en bra grund att bygga en relation på.

Vidare nämner alla vägledare att de lägger mycket tid att vara ute i klasserna och informera eleverna om det som är aktuellt för de olika årskurserna med en förhoppning att de ska ha koll på det som händer under deras skolgång. En av vägledarna som kan ägna mer tid åt förebyggande åtgärder förklarar att de håller yrkesföreläsningar för att koppla samman elevernas kursinnehåll med yrkesvägledning. Man har även kontinuerliga inspirationsföreläsningar samt framtidsmässor där man samarbetar med andra studie- och yrkesvägledare för att öka kunskapen kring olika ämnen som kan gynna deras skolgång och väcka nyfikenhet kring framtiden. Studie- och yrkesvägledarens roll upplevs många gånger som en solitär roll där vägledningsarbetet sker bakom stängda dörrar något Larsson och Löwstedt (2020, 235) kallar den stängda dörrens pedagogik, genom att implementera den tredje förutsättningen som innefattar att vägledarens arbete synliggörs kan andra yrkesroller få en inblick i vägledarens arbete och kunskapsutbyte kan ske synligt för alla.

6.2.2. Handlingsplan och elevhälsoarbete

Forskarna Larsson och Löwstedt (2020, 214) beskriver hur organisationer riskerar att fastna vid olika förändringsidéer i hopp om att det ska bidra till förändring, dessa benämns som förändringsmyter. Vägledarna kunde inte återge om skolan arbetade utifrån någon handlingsplan istället hänvisade informanterna till elevhälsan som det förebyggande arbetet. De uttryckte att arbetssättet består av att man träffas i sitt elevhälsoteam som består av kuratorn, sjuksköterska, specialpedagogen, rektorn och studie- och yrkesvägledare. Under dessa möten diskuteras elevärenden som kräver allas expertis. Informanterna menar att dessa möten fokuserar just på det främjande och förebyggande och blir ett sorts skyddsnät för att fånga upp elever som befinner sig i riskzon och kunna erbjuda stödjande åtgärder. Vägledarna lyfter samtidigt att trots att det finns vinster i arbetssättet så finns det stora utvecklingsmöjligheter för att effektivisera det förebyggande arbetet ytterligare.

Vägledare 4 berättar:

Det blev en skillnad efter 2011 när EHT ska vara en samlad resurs på skolan via hälsoteam. Då blev man plötsligt inte själv utan då träffas man varje vecka med skolsköterskan, kurator, specialpedagog, lärare och skolledare där vi diskuterar olika

elever men det har inte blivit den här tvärprofessionella och den kollektiva EHT kompetensen som man ville.

Förändringsmyten som i detta fall består av utveckling genom nätverk kan likställas med elevhälsan vars syfte är att arbeta främjande genom att regelbundet träffas och diskutera elever som man är orolig för. Att bedriva utveckling genom olika nätverkssatsningar är vanligt inom skolan, trots detta är det viktigt att vara medveten om att förändringsmyterna kan hindra det långsiktiga arbetet, och att slutresultatet inte alltid stämmer överens med de planer man inledde förändringsarbetet (2020, 222). Som nämnt ovan anser de flesta informanter att de dessutom har orimligt många elever att vägleda, att det samtidigt finns en ökande psykisk ohälsa bland elever understryker vikten av en välfungerande elevhälsa. Vägledare 5 menar att skolorna ibland har en traditionsbunden syn på eleverna, den kretsar kring att eleverna som väljer skolan är duktiga elever som i regel klarar studierna bra, och det i sig skapar en osund inställning kring de elever som kämpar med skolgången då man inte arbetar förebyggande.

Skolan är uppbyggd kring dem som klarar sig bra, det är inte anpassat för dem som kämpar. Och befinner man sig då i en organisation som har ett synsätt som lägger störst fokus på de som klarar sig, då tar man som organisation inte i beaktning att även ha en handlingsplan kring de elever som har det tufft (Vägledare 5).

Detta synsätt indikerar att organisationen inte har skapat en enhetlig kultur kring det förebyggande arbetet, vilket hindrar möjligheterna att arbeta proaktivt. Vidare beskriver vägledarna att det även saknas en känsla av samarbete trots att de träffas för att diskutera olika ärenden inom sina professioner. De upplever fortfarande ensamhet i sin roll som studie- och yrkesvägledare. Det som är intressant är att trots att informanterna efterfrågar mer samarbete och samverkan så framkommer det att man är nöjd med sin solitära roll men att man hade önskat att kunna ha ett bättre kunskapsutbyte mellan varandra.

Dock måste jag säga att jag gillar att studie- och yrkesvägledaren här inte tillhör den traditionella hierarkin såsom mentorer, första lärare och så vidare, utan att jag är en resurs som finns vid sidan om, det passar mig personligen. Samtidigt är det ju negativt för jag hade ju behövt vara mer i deras arbete för att kunna arbeta förebyggande (Vägledare 1).

För att få en gynnsam skolutveckling är en förutsättning att det finns en kollektiv disciplinering mellan gruppmedlemmarna, det innebär att alla pedagoger behöver samarbeta närmare och göra sitt arbete synligt för varandra (2020, 240). Detta innebär samtidigt att vägledaren behöver ge upp en del av den självständighet som har värderats så högt för att kunna bryta den isolerade rollen de har haft (ibid.). Den kollektiva disciplineringen har även en annan viktig funktion i att den upprätthåller den förändring som har påbörjats eftersom den skapar förutsättningar av att lära av varandra men ger också möjligheten att tidigt se när någon avviker från de ursprungliga utvecklingsplanerna (2020, 241). Teorin förespråkar således en transparent relation mellan varandra där alla kan få ta del av varandras arbete. Våra informanter uppskattar att man samarbetar genom arbetslag men menar samtidigt att man värnar om sin egen yrkesroll, vidare kan man till och med säga att det kan skapa konflikter sinsemellan om det träder in en person som uppträder utanför normen. Vägledare 2 berättar:

För mig är ett välfungerande EHT-team när alla har sin kompetens och funktion och man håller sig inom sitt område och samarbetar inom de ramarna. Det märks tydligt när det kommer in en person i teamet som arbetar annorlunda för då tenderar hans arbetsuppgifter in på mig som inte är delegerat uppifrån och det skapar en ohållbar situation för alla andra.

Det visar att det finns en diskrepans mellan teori och praktik, och även om alla efterfrågar mer samarbete så menar hälften av våra tillfrågade att de är nöjda med att studie- och yrkesvägledarrollen är en solitär roll. Det kan tolkas som att man uppskattar flexibiliteten som rollen innebär och att man värnar om att få behålla sin egen kompetens, det kan finnas en oro för samarbete över disciplinära gränserna eftersom det kan innebära att man får arbetsuppgifter som man inte har kompetens inom, och därför blir det viktigt att alla håller sig inom de befintliga ramarna.

Att skolan organiserar sin verksamhet i arbetslag är numera ett känt arbetssätt, enligt teorin är det inte en självklarhet att ett faktiskt samarbete har utvecklats inom gruppmedlemmarna då det individuella arbetet med eleverna oftast är något som skötts själv av pedagogen, därmed är det inte säkert att ett arbetslag är ett lärlag (2020, 238). De andra vägledare som anser att det finns en god samverkan sinsemellan beskriver hur man hjälper varandra utanför mötena genom att stötta varandra i olika situationer, man stödjer varandra vid

klassrumsbesök, man kommunicerar dagligen med varandra. Ett annat exempel som Vägledare 3 lyfter att de regelbundet får lyssna på externa föreläsningar för att sprida kunskap sinsemellan.

Vi brukar hyra ett konferensrum där alla vi vägledare tillsammans med alla som ingår i elevhälsoteamen träffas, sist lyssnade vi på en föreläsning som handlade om neuropsykiatriska funktionshinder, man kanske tänker att det bara är information som är angeläget för specialpedagogen eller kuratorn men jag tyckte det var jätteintressant och lärorikt för mig som studie- och yrkesvägledare (Vägledare 3).

Den andra förutsättningen som Larsson och Löwstedt (2020, 231) tar upp handlar om förmågan att kunna sprida och samordna erfarenheter och kompetens, detta är något som gärna tas för givet inom skolverksamheten då det är en organisation som fokuserar på lärande. Detta är dock en förutfattad mening då kommunala gymnasieskolor ofta är stora verksamheter som innefattas av olika program och arbetslag, det kan resultera i att kunskapen kvarstannar i vissa grupper men misslyckas med spridningen till resterande. För att lyckas med att sprida och samordna erfarenheter och kunskaper är det viktigt att hela organisationen tar ansvar för att få till ett kollektiv lärande (2020, 232). På skolan där Vägledare 3 arbetar har ledningen startat en tvärvetenskaplig arbetsgrupp där syftet är att ta upp ämnen som kan gynna alla och därmed sprida kunskap vilket är uppskattat. Samtidigt har ledningen enligt teorin använt sig av en strategi som riskerar att bli en förändringsmyt om inte hela verksamheten får ta del av samma nyvunna kunskaper.

6.2.3. Rektorns roll

Enligt vägledarna och teorin så har rektorn en avgörande roll för verksamhetens utveckling och baserat på hur ledaren väljer att strukturera sin organisation, kan en gemensam kultur skapas som i sin tur främjar skolutveckling. När informanterna tillfrågades om skolan har en gemensam organisationskultur, var åsikterna delade: Vägledare 1 hävdar att det är svårt att etablera en enhetlig kultur eftersom det vanligtvis finns flera rektorer som ansvarar för olika program. Resultatet av olika ledarskapsstilar är att det bildas små subkulturer på diverse program. En annan vägledare beskriver att även om det finns en gemensam vilja i kollegiet

så kan det bli svårt att organisera arbetet om inte ledningen skapar de nödvändiga förutsättningarna.

Rektorn präglar sitt arbete med sin personlighet och har man då fyra rektorer så blir det väldigt olika. Så hade man haft en organisation som omfattar hela skolan som hade haft en samsyn kring vad man gör när det börjar luta åt ett avhopp då hade det blivit lättare, men så som det är nu så har varje rektor olika förhållningssätt kring det förebyggande arbetet (Vägledare 2).

Vår analys visar att det saknas kunskap inom teorin som tar hänsyn till att det idag finns många rektorer inom samma verksamhet som inte alltid är koordinerade. Resultatet blir således en splittrad verksamhet där olika program utformar egna strategier. I längden är det eleverna som drabbas då det förebyggande arbetet inte blir likvärdigt inom samma gymnasieskola. Det finns en önskan från Vägledare 4 att rektorerna skulle behöva bli mer förtrogna i det dagliga arbetet, det hade skapat en samhörighetskänsla hos både personal och elever. Att visa sig ute bland eleverna menar hen hade uppmuntrat och visat att deras rektor ser och bryr sig om dem. Detta stämmer överens med forskning som visar att rektorns stöd spelar en viktig roll för att minska ohälsa bland elever och personal (2020, 242). Det är viktigt att rektorn är tydlig med sin roll och har en transparent arbetsmetod som visar att de stödjer och strävar efter skolans bästa (ibid.). Vidare beskriver vägledaren att rektorer ibland är fokuserade på det ekonomiska perspektivet och skulle behöva ha ett mer elevfokuserat synsätt. Detta perspektiv delas även av Vägledare 6 som berättar att man tidigare var rädd att förlora elever och var restriktiv i att reducera elevernas gymnasieprogram. Idag har man successivt gått från detta och börjat reducera program i större omfattning då man har sett att detta är en nödvändig åtgärd för att undvika att eleven tappar motivation och hoppar av skolan.

En utmaning är att våga anpassa utbildningen så att det fungerar för eleven. Det behövs anpassningar tidigare - ofta drar höstterminen igång och alla har fulla scheman och kämpar på hela hösten, sen kommer februari och eleverna får till sig att det här inte kommer att gå. Då har eleverna kämpat hela hösten och fått en gymnasiechock (Vägledare 4).

Även om det finns tydliga riktlinjer över rektorns roll och vilka förväntningar de har inom sitt uppdrag så har vägledarna observerat att rektorerna förlorar det elevcentrerade fokuset och koncentrerar sig för mycket på ekonomin. Det kan tyda på att skolledarna inte får rätt förutsättningar för att kunna bedriva en främjande verksamhet, att samtidigt vara under konstant press och behöva ta hänsyn till lokalpolitikens skolbudget är något som kan bidra till stress. Detta är inte till fördel för vägledarna eftersom de direkt påverkas av att inte ha en tydlig ledare som prioriterar arbetet med att förebygga gymnasieavhopp. På de gymnasieskolor där man anser att ledningen bidrar med rätt förutsättningar i det förebyggande arbetet lyfter man att rektorerna har satsat på att skapa ett välfungerande elevhälsoteam, man har anställt kompetenta pedagoger. Man tar sig även tiden att analysera tidigare handlingsplaner och utvärdera det som har funkade bra och mindre bra. Detta återspeglar sig i studie- och yrkesvägledarens arbete eftersom man får tillgång till resurser och stöd från kollegor att tidigare införa insatser som kan ha en betydande effekt på eleverna som riskerar att avbryta sina gymnasiestudier. Författarna Larsson och Löwstedt (2020, 230) menar att det krävs goda organisatoriska förutsättningar för att utveckla skolverksamheten, det förebyggande arbetet som en vägledare kan erbjuda är således beroende av organisationens förutsättningar. Resultatet visar att det finns brister inom alla verksamheter som vägledarna har arbetat på, vissa har haft bättre förutsättningar som visat sig i ett starkt ledarskap, bättre samverkan eller där man lyckats sprida och samordna varandras kunskaper, men de flesta vägledare påpekar att det finns utvecklingsmöjligheter som borde tas på allvar då denna målgrupp kräver långsiktiga insatser som kan vara avgörande för de elever som vill hoppa av skolan.

6.3. Sammanfattning av resultat och analys

I detta kapitel lyfts två huvudteman som har sin utgångspunkt i studiens två frågeställningar; Vilka orsaker upplever studie- och yrkesvägledare är de främsta faktorerna till avhopp i gymnasiet? och vilka organisatoriska förutsättningar behöver studie- och yrkesvägledaren i sitt arbete för att kunna arbeta förebyggande? Resultaten visar att elever som befinner sig i riskzon eller redan hoppat av skolan, upplevt akademiska utmaningar under tidigare studiegång som följer med dem under gymnasieåren. Det framkommer även att det som

påverkar eleven att hoppa av gymnasiet är en kombination av individuella och strukturella faktorer som influerar deras framtida val. Informanterna menar att eleverna har en bristande självkänsla som påverkar deras studiemotivation och deras psykiska mående. De menar även att neuropsykiatriska funktionshinder är en återkommande orsak till gymnasieavhopp, vilket påverkar ungdomens sociala tillvaro och gymnasiestudier. En annan återkommande faktor till avhopp visar sig i elevernas missnöje av gymnasieval som påverkats av föräldrar och umgängeskrets, samt de begräsningar som råder beroende på elevens geografiska läge. Skolan som institution och dess ramar är en bidragande orsak till att elever tidigt tappar skolmotivation. Studie- och yrkesvägledaren har en viktig roll i det förebyggande arbetet men de organisatoriska förutsättningarna skapar hinder i deras arbete. Vägledarna upplever att de inte kan arbeta förebyggande på grund av det stora antalet elever som utgör ett hinder i det preventiva arbetet. Detta kompenseras genom att fokusera på relationsskapande aktiviteter. Det förebyggande arbetet består av att man arbetar i elevhälsoteam och på så sätt fånga upp de elever som funderar på att hoppa av skolan. Även om det finns många positiva fördelar med elevhälsoteam, känner vissa vägledare fortfarande att de har en isolerad roll i skolan. Vägledarna anser att rektorn har en viktig roll att leda och utveckla verksamheten, resultatet visar dock att många gymnasieskolor har flera rektorer vilket skapar en splittrad verksamhet och försvårar vägledarens arbete.

7. Diskussion

I studiens avslutande kapitel diskuteras resultatet av studien i samband med den tidigare forskningen som delas in i resultatdiskussion, metoddiskussion samt teoretisk diskussion och avslutas med att presentera förslag på framtida forskning. Syftet med denna studie har varit att undersöka vilka påverkansfaktorer som leder till att individer väljer att avsluta sina gymnasiestudier samt vilka förutsättningar studie- och yrkesvägledaren har för att arbeta förebyggande baserat på de organisatoriska förutsättningarna som skolan erbjuder.

7.1. Resultatdiskussion

Under studiens gång har vi funnit intressanta kopplingar mellan informanternas upplevelser och den tidigare forskningen, men även utifrån studiens teoretiska ramverk. En återkommande bidragande faktor till avhopp var psykisk ohälsa och elever med NPF-diagnoser, vilket Johansson (2019) nämner i sin rapport där elever med NPF-diagnoser löper större risk att hoppa av gymnasieskolan. Vi tycker att detta indikerar på att det behövs ännu fler åtgärder och de åtgärder som finns idag tycks komma in alldeles för sent. Vi tror att man behöver jobba preventivt mycket tidigare med dessa elever för att kunna fånga dem i god tid. Det visar att det finns en stor andel elever som behöver förebyggande stöd, vilket alla våra informanter har lyft som en brist. Vi fann det även väldigt intressant att Johansson (2019) nämner att psykisk ohälsa verkar ha en mindre påverkan på skolavhopp i jämförelse med NPF-diagnoser. Trots att den tidigare forskningen hänvisar till andra faktorer som främst bidragande faktorer, tyder studiens resultat på att den psykiska ohälsan är en vanlig återkommande orsak till avhopp. Det fick oss att reflektera över vår framtida yrkesroll som studie- och yrkesvägledare och hur ofta vi förmodligen kommer att möta elever med psykisk ohälsa, vilket bör ställa högre krav på att studie- och yrkesvägledarutbildningen bidrar med rätt kunskap och verktyg för att kunna möta elever med dessa utmaningar. Vi la dessutom märke till att samtliga informanter hade begränsad insyn eller koll på sina elevers tidigare studiegång i högstadiet. Vi reagerade på detta då vi tänker att det är värdefullt med en

ordentlig överlämning från grundskola till gymnasiet, för att kunna ge rätt individuella förutsättningar ur både ett väglednings- och pedagogiskt perspektiv.

En annan iakttagelse vi gjort är att den tidigare forskningen (SKL 2018) betonar vikten av pedagoger som nyckelrollen för skolframgång hos elever, i den bemärkelse att kompetenta pedagoger är väsentliga i skolan för att hjälpa elever stärka deras studiemotivation, vilket kan öka deras självkänsla i att fullfölja sina gymnasiestudier. Som framtida studie- och yrkesvägledare förstår vi betydelsen av vägledning men även vikten av den dagliga interaktionen mellan elev och pedagog, dels för att stärka relationsbyggandet men också bana vägen för att kunna fånga elever tidigt i det förebyggande arbetet. Våra informanter menar att detta arbetssätt är önskvärt men uttrycker att det råder personalbrist som begränsar deras förutsättningar i det preventiva arbetet, bland annat menar våra informanter att de ansvarar för orimligt många elever. Likvärdigheten för en god studie- och yrkesvägledning blir ojämn till följd av denna arbetsbelastning, vilket Lärarnas riksförbund (2022) nämner i den tidigare forskningen. Vidare visar studiens resultat att det saknas en känsla av samarbete och samverkan, men samtidigt uppskattas den solitära rollen som studie- och yrkesvägledare. Med detta sagt tror vi att det är betydelsefullt att skapa en balans för sig själv i sin yrkesroll för att inte hamna i en ohållbar arbetssituation, vilket Mullen, Blount, Lambie och Chae (2008) studie menar kan leda till stress, emotionell utmattning eller uppsägning. De organisatoriska förutsättningarna är därför väsentliga för studie- och yrkesvägledarens möjlighet att arbeta främjande och förebyggande i sitt arbete.

7.2. Metoddiskussion

Denna studie har utgått från en kvalitativ metod utifrån semistrukturerade intervjuer. I allmänhet upplevde vi att den kvalitativa metoden gav oss möjligheten att fördjupa oss i studiens problemområde, ställa följdfrågor och koppla värdefulla sammanhang och mönster för studiens resultat och analys. Vi upplevde ibland att samtalen tog en riktning som inte var relevant till studiens syfte, vilket resulterade i väldigt mycket insamlad empiri som vi fick begränsa genom innehållsanalys och datareduktion. I dessa fall försökte vi styra tillbaka samtalet till studiens syfte och intervjufrågor men upplevde ibland att det kunde vara utmanande, då vi var måna om att bevara ett tryggt samtalsklimat där informanterna ska få tala fritt. Vi valde att endast intervjua studie- och yrkesvägledare eftersom vi hade en

begränsad tidsram att förhålla oss till under hela arbetsprocessen, därav valde vi just denna yrkesroll för att kunna lägga all fokus på att belysa vägledarens betydelse och perspektiv i det förebyggande arbetet, samt gynna oss med värdefulla insikter inför vår framtida yrkesprofession. Vi tror att vi hade kunnat fördjupa vår undersökning och dra mer omfattande slutsatser om vi hade haft möjligheten att intervjua elever kring deras upplevelser av bidragande faktorer till avhopp, samt rektorer för att bredda förståelsen för de organisatoriska utmaningar som finns inom skolverksamheten.

7.3. Teoridiskussion

Denna studie har analyserat det insamlade empiriska materialet med hjälp av två teorier: The Systems Theory Framework of Career Development av Patton & McMahon samt organiseringsperspektiv av Larsson och Löwstedt. Båda teorierna kändes väldigt relevanta kopplat till de resultat vi fick fram i studien. Organisationsperspektiv och de sex förutsättningar gav oss en djupare inblick i hur en verksamhet kan utvecklas och effektivisera det förebyggande arbetet. STF-modellen gav oss en förståelse för de olika influenser en individ påverkas av i sin karriärutveckling, dock var det till en början en utmaning att förstå hur vi kunde koppla de miljö-samhälleliga influenserna i analysen på ett begripligt sätt, då STF-modellen är omfattande och behöver brytas ned för att förstå hur de olika influenser interagerar med varandra.

7.4. Framtida forskning

Den tidigare forskningen visar att det idag endast finns begränsad forskning inom området som undersöker effekten av studie- och yrkesvägledning inom målgruppen avhoppare. Det är mot den bakgrunden som vi anser det vara av stor vikt att undersöka vilken påverkan en kvalitativ och förebyggande vägledning kan ha för elever som riskerar att hoppa av gymnasieskolan. Således hade det varit intressant att intervjua studie- och yrkesvägledare som arbetar inom verksamheter och kommit längre i det preventiva arbetet, därmed dra lärdom ur det som är fungerande och effektivt, för att kunna utveckla det förebyggande arbetet inom en fler vägledningsverksamheter runt om i landet.

Referenslista

Björg Birgisdóttir, Sigríður Hulda Jónsdóttir & Anna Sigurðardóttir (2015). *WATCH: en handbok i gruppvägledning : vilka alternativ finns? tänka, välja, handla : [ett stödprogram för lärande]*. Borås: Tremedia i Borås

Fejes, A. & Thornberg, R. (2019) Handbok i kvalitativ analys. 3. uppl. Stockholm: Liber

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (2002).

Stockholm: Vetenskapsrådet

https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf (hämtad 08-05-2024)

Fransson, Lovisa. Studieavbrott (2018). *En fråga med konsekvenser långt utanför klassrummet*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting [Elektronisk resurs]

<https://skr.se/download/18.5627773817e39e979efb02be/1643196811536/7585-685-8.pdf>

(hämtad 03-05-2024).

Holen, S., Waaktaar, T. and Sagatun, Å. (2018) ‘A Chance Lost in the Prevention of School Dropout? Teacher-Student Relationships Mediate the Effect of Mental Health Problems on Noncompletion of Upper-Secondary School’, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62(5), pp. 737–753. doi:10.1080/00313831.2017.1306801.

Johansson, B. (2019). *DROPPING OUT OF SCHOOL : a systematic and integrative research review on risk factors an interventions*. Retrieved from Örebro University

website: <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-77853> (hämtad 08-05-2024).

Larsen, Ann Kristin (2018). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Andra upplagan Malmö: Gleerups

Larsen, Ann Kristin (2019). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Andra upplagan Malmö: Gleerups

Lindblad, Michael (2016). *"De förstod aldrig min historia". Unga vuxna med migrationsbakgrund om skolmisslyckande och övergångar mellan skola och arbete*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2016 [Elektronisk resurs]
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-120220> (hämtad 22-04-2024)

Lärarnas Riksförbund. (2022). Studie- och yrkesvägledares arbetsmiljö 2022. En undersökning genomförd mars–april 2022.
https://www.sverigeslarare.se/siteassets/5.-om-oss/opinion-och-debatt/undersokningar-och-rapporter/syv_arbetsmiljo_2022.pdf (hämtad 09-05-2024).

Mullen, Patrick. R., Blount, Ashley. J., Lambie, Glenn. W., & Chae, Nancy. (2017). School Counselors' Perceived Stress, Burnout, and Job Satisfaction. *Professional School Counseling*, 21(1). <https://doi.org/10.1177/2156759X18782468> (hämtad 19-05-2024).

Patton, Wendy & McMahon, Mary. 2014. *Career Development and Systems Theory: Connecting Theory and Practice*. 3 uppl. Rotterdam: Sense Publishers.

Patton, Wendy & McMahon, Mary. 2019, s 238-239. *Career Development and Systems Theory: Connecting Theory and Practice*. Rotterdam: Sense Publishers.

Psifidou, I.; Mouratoglou, N. and Farazouli, A. (2021). *The role of guidance and counselling in minimising risk factors to early leaving from education and training in Europe*. *Journal of Education and Work*, Vol. 34, No 7-8, pp. 810-825. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13639080.2021.1996545> (hämtad 09-05-2024).

Skolverket (2013). *Arbete med studie- och yrkesvägledning* Stockholm: Skolverket.
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65ac01/1553965361681/pdf3143.pdf> (hämtad 29-04-2024).

Skolverket (2019). *Redovisning av Skolverkets uppdrag om att genomföra verksamhetsnära insatser för att förebygga avhopp från gymnasieskolan* Stockholm: Skolverket.
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d871/1553968289366/pdf4047.pdf> (hämtad 28-04-2024).

Skolverket (2019) Uppdrag om verksamhetsnära insatser för att förebygga avhopp från gymnasieskolan [Elektronisk resurs]. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=4047> (hämtad 24-04-2024).

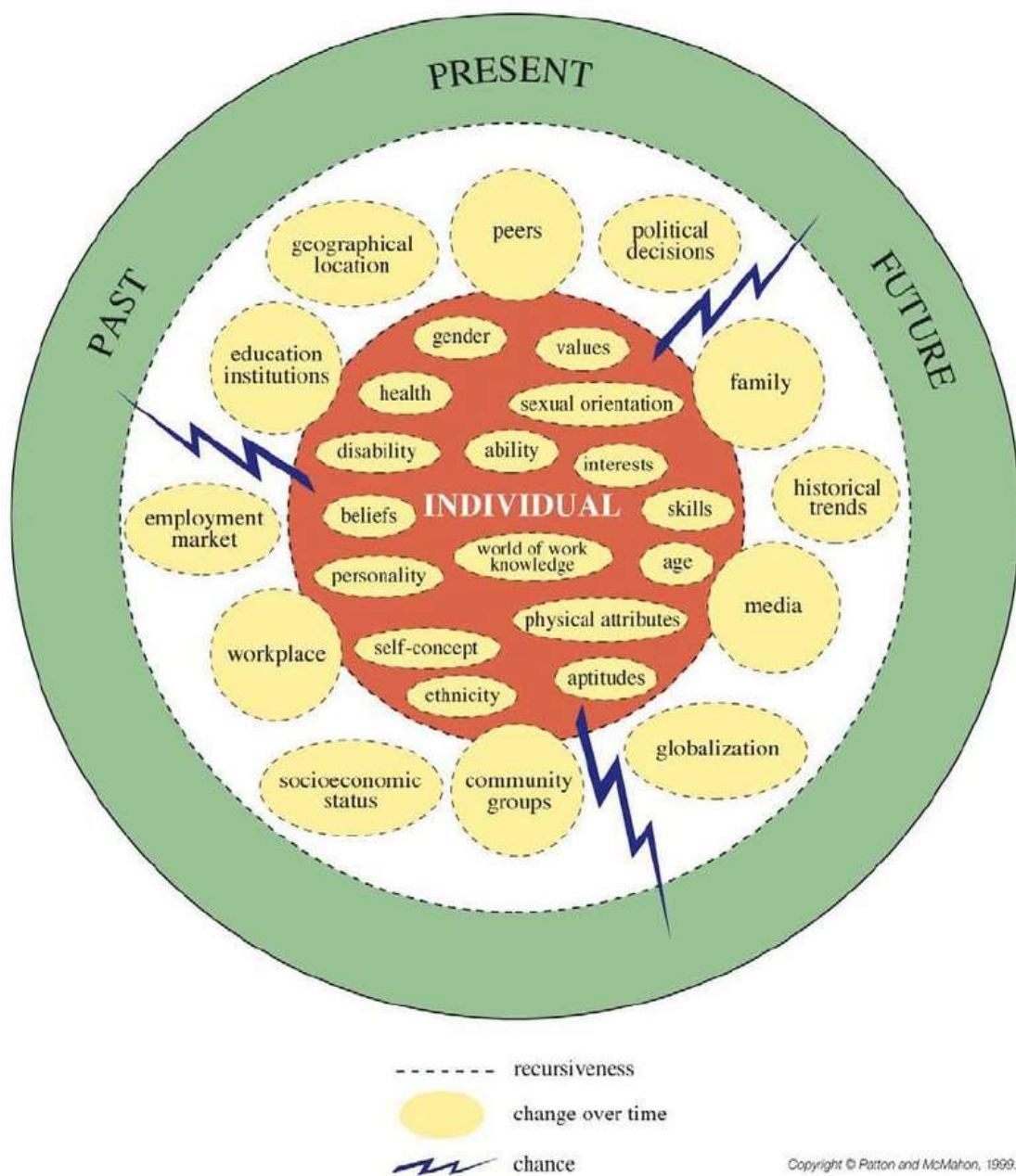
Skolverket (2023) *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2023 [Elektronisk resurs]*
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/beskrivande-statistik/2023/betyg-och-studieresultat-i-gymnasieskolan-ar-2023> (hämtad 25-04-2024).

Skolverket (2024) *Elevhälsa [Elektronisk resurs]*
<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/elevhalsa>
(hämtad 22-04-2024).

Specialpedagogiska skolmyndigheten SPSM (2024) *Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF [Elektronisk resurs]*
<https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar-npf/>
(hämtad 22-04-2024).

Sverige. Riksdagen. Utbildningsutskottet (2018). *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan och gymnasieskolan: en uppföljning*. [Stockholm]: Utbildningsutskottet UbU, Sveriges riksdag
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/rapport-fran-riksdagen/studie--och-yrkesvagledning-i-grundskolan-och_H50WRFR24 (hämtad 28-04-2024).

Bilagor

Bilaga 1. (Källa: Patton och McMahon 1999)

Bilaga 2. (intervjufrågor)

Avhopp - bidragande faktorer

1. Individerna som väljer att avbryta sina studier, hur har deras skolgång sett ut tidigare?
2. Tror du att övergången från nian till gymnasiet har haft påverkan på att eleven väljer att avbryta sina studier? Isåfall, på vilket sätt?
3. Under din tid som SYV, vilka individuella faktorer upplever du främst har påverkat avhoppet?
4. Under din tid som SYV, vilka strukturella faktorer upplever du främst har påverkat avhopp?
5. Finns det andra faktorer som vi inte har nämnt som du tror kan påverka eleven till att hoppa av gymnasiet
6. Vilka utmaningar upplever studie- och yrkesvägledare i arbetet med avhopp från gymnasieskolan?

Organisatoriska förutsättningar

1. Vilka vägledningsinsatser implementerar du i det förebyggande arbetet idag?
2. Finns det någon handlingsplan för det förebyggande arbetet mot avhopp på din skola? *Om ja, berätta gärna mer. Om nej, varför tror du att det är så?*
3. Samverkar du med andra eller är du ensam i din roll? Isåfall på vilket sätt samverkar ni för att stötta ditt vägledningsarbete?
4. Finns det en gemensam kultur i skolan gällande vad som är viktigt för att förebygga avhopp? På vilket sätt?
5. Hur ser samarbetet ut mellan andra skolor/skolformer, när det gäller studie- och yrkesvägledning kopplat till studieavbrott?
6. Hur tar ni tillvara på varandras erfarenheter och kunskaper för att lära av varandra i det förebyggande arbetet?
7. Skolledares (rektorns) roll är väsentlig för utvecklingen i en verksamhet enligt mycket forskning. Anser du att ledningen bidrar med rätt förutsättningar till arbetet med att förebygga avhopp på din skola?

8. Vad kan skolan mer göra inom ramen för studie- och yrkesvägledning för att förebygga studieavbrott?
9. Slutligen, tänker du på något som du vill tillägga som vi inte har diskuterat under intervjun?

Bilaga 3. (informationsbrev till informanter)

Informationsbrev för att delta i vår studie

Hej,

Vi är två stycken studenter vid Malmö universitet som läser studie- och yrkesvägledarprogrammet. Vid vårt examensarbete genomför vi en studie i syfte att undersöka vilka påverkansfaktorer som leder till att individer väljer att avsluta sina gymnasiestudier, och hur man arbetar förebyggande inom organisationen för att motverka avhopp.

Vi ämnar intervjua utbildade studie- och yrkesvägledare inom gymnasieskolan, intervjuerna kommer att ske digitalt och vi uppskattar att det kommer att ta mellan 30–60 minuter.

Intervjun tar hänsyn till vetenskapliga och etiska regler enligt Vetenskapsrådet forskningsetiska principer. Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta din medverkan. För att kunna analysera vårt material från intervjuerna så kommer vi att spela in samtalen med syfte att kunna transkribera intervjuerna. Under transkriberingen kommer vi att anonymisera texten så att det inte ska kunna kopplas till specifik vägledare. Ljudfilerna kommer enbart att användas av oss studenter i vårt examensarbete och visas för vår handledare. När vårt arbete har blivit godkänt så kommer ljudfilerna att raderas.

Om du accepterar att medverka i studien kommer du att kontaktas via mejl för att bestämma en tid för sammanträffande och genomförande av intervjun.

Med vänliga hälsningar,

Noha Beshir Berhan & Sandra Nordbeck

